

Csók István (1865-1961)

Ábrádozás

Olaj, vászon 73 x 78 cm

Jelezve balra lent: Csók 95

Irodalom:

- Csók Istvánra vonatkozó általános szakirodalom
- Csók István: Emlékezéseim. Bp. 1945., 1990.
- OMKT, Nemzeti Szalon, Ernst Múzeum és más kiállítóhelyek katalógusai
- Lázár Béla: Csók István. Budapest, 1921.
- Csók István emlékkiállítás, MNG 1965. Katalógus szerk.: Telepy Katalin.
- Hollósy Simon levele "Kedves Barátom" megszólítással (értelmezés alapján Thorma Jánoshoz), München, 1895. június 8. MNG Adattár 3546/939.
- Székely András: Csók István. Budapest, 1977.

"1895 februárjában két utas hagyta el Münchent. Egyik volt Báthory, mint valami begubózott lepke, erősen bepakolva utazott Párizs felé, hogy színes szárnyait csillogtassa a májusi Salonban. A másik jómagam, ki dideregve, fázva húzódtam bundámba és siettem haza Egresre, hogy pihenjek s helyrejöjjenek kimerült idegeim. Mikor hazaértem, édesanyám kisírt szemekkel fogadott. Apám nagybeteg lett elutazásom óta. Már múlt ősszel majd elvitte a szíve, ez a nagy, nemes szív. Oh, milyen üres lett a világ, mikor eltemettük!"

E sorokkal kezdi az 1895-ös év eseményeinek leírását Csók István 1945-ben napvilágot látott emlékezéseiben. És nem véletlenül: a *Báthory* sorsa, hazai félsikere - kimaradása a milleniumi vásárlásból - édesapja halálával párosulva alapjaiban rendítette meg életének derűs folyását. Az addig anyagi gondoktól menten, kizárólag belső, művészi indítékaira hallgató festő rákényszerült a pénzkeresésre:

"De miután egyéb jövedelmi forrásom nincs, mint a képfestés, időm nagy részét jövőben eladható képek készítésére kell áldoznom, hogy aztán az így szerzett pénzen megvalósíthassam művészi álmaimat. Ez még nem azt jelenti, vizsgáltam magam, hogy ezek a képek nem lehetnek művészi alkotások, amellet, hogy pénzt, esetleg sok pénzt is hoznak a házhoz."

1895 folyamán Csók részben idehaza, Budapesten és a Dunántúlon, részben újra Münchenben dolgozik. Június 8-án Hollósy Simon említi egy Thormához írott levelében, hogy barátjuk ismét a bajor fővárosban van, és "képét" - nyilván a *Báthory Erzsébetet* - külön belépti díj mellett szándékszik kiállítani. Ő is észreveszi, hogy "ez a fiú megváltozott", de magyarázólag hozzáteszi azt is, hogy "sok áldozatot hozott tisztességes törekvés és szorgalommal a művészetnek, az ambíciójának". A *Báthory Erzsébetet* Csók korai évei főművének tekintette.

Minden bizonnyal a pénzkeresési céllal (is) festett 1895-ös képek közé tartozik a hangulatos környezetbe helyezett,

vonzó fiatal nőt ábrázoló *Ábrádozás* - eredeti címén talán *Zsoltároskönyv* - is. A mindmáig érintetlen állapotban megőrzött kép eredeti vakkeretén, a müncheni keretező bélyegzője mellett, ceruzával a következő felírás olvasható: "Csók Schwanthaler str. 54/II." Vagyis a keretlécet biztosan Münchenben vásárolta Csók, és biztosan Ő vásárolta, és nagy valószínűséggel ott festette a képet is.

A Bastien-Lepage-i hatás, az úgynevezett "finom naturalizmus" részletező, világos színekkel felrakott, javarészt melankolikus hangulatú stílusa Csókra is, és a Münchenben, ill. Párizsban dolgozó magyar festőkre is jellemző volt. A műfaj nem volt idegen Csók számára, az 1895-ös évben több hasonló témájú képet is festett,¹ talán megrendelésre is, az egyik *Merengés* címen ugyancsak egy ablakban ülő leánykát ábrázol, és a rossz reprodukcióból is kiderül, hogy fénykezelése a müncheni korszakot jellemzi (Ernst aukció, 1934. február, 95. tétel).

Stíluskritikai szempontból az *Ábrádozás* jól illusztrálja azt a fejlődési folyamatot, melynek során Csók a Julian Akadémián elsajátított finom naturalizmustól eljutott az 1900-as évek dekorativizmusáig. A távolba néző, merengő fiatal nő feje még a korábbi finom ecsetvonásokkal készült, arckifejezése, a profil tiszta vonala pedig oly mértékben emlékeztet Báthory Erzsébetre, hogy elképzelhető, egyazon, az emlékiratokban is megörökített müncheni modellről készült mindkét kép. A ruha, különösen a vörös nyakcsokor és a fehér blúz, valamint a kép jobb szélén látható növények ábrázolása viszont már a széles ecsettel, expreszszív, erős színfoltokkal dolgozó huszadik századi mestert előlegezi, akinek nem véletlenül kívánta a jó szemű Hollósy abban az 1895-ös levélben "hogyan megfelelő elismerésben részesüljön."

B.J.